

AZ 1903. ÉVI RÓMAI TÖRTÉNELMI KONGRESSZUSRÓL.

DR. SCHÖNHERR GYULÁTÓL.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium megbízásából abban a szerencsében részesültem, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum képviselőjében, mint a könyvtári osztály kiküldötte, vehetem részt az 1903. évi április hó 2—3. napjain Rómában tartott nemzetközi történelmi kongresszuson.

A Magyar Nemzeti Múzeum, rendeltetéséhez híven, csak olyan kongresszusokon szokott kiküldöttei útján résztvenni, a melyek a múzeumi és könyvtári kérdésekkel szoros összefüggésben állanak. A római nemzetközi történelmi kongresszuson való képviseltesre az a körülmény nyújtott alapot, hogy az eredetileg 1902-re tervezett kongresszus programja a bibliografiát is felölelte és a könyvtartani kérdések tárgyalására a történelmi módszertani osztállyal kapcsolatban külön alosztály szervezését helyezte kilátásba. Ez alosztály előkészítő bizottságában Olaszország legnagyobb köz-könyvtárai voltak képviselve, a titkári teendőket Serafino Ricci, a milánói Brera-könyvtárral kapcsolatos Società Bibliografia Italiana titkára vállalta el. Azok a viszályok azonban, a melyek a kongresszus vezetőségének kebelében kitörtek s melyek miatt a kongresszust 1903 tavaszára kellett halasztani, a bibliografiai alosztály létrejöttét is meggátolták s a végleges szervezetben, melyben a szakosztályok száma 16-ról 8-ra apadt le, a bibliografia csupán a 6-ik osztálynak, a középkori és modern, általános és diplomatikai, történelmi szakosztálynak egyik alosztályában, a történelmi segédtudományok csoportjában kapott helyet. S ebben a csoportosításban már eleve az az irány jutott kifejezésre, hogy a kongresszus tárgyalásaiban a bibliografia csupán a történelmi tanulmányokkal való vonatkozásban, mint azok kiegészítő eszköze, fog szerepelni.

A helyzetnek ily irányban való alakulása az általános biblio-

grafiai kérdéseket kizárva a kongresszus tárgyalásainak keretéből, megfosztotta a kongresszus a bibliografiai szakembereit attól a lehetőségtől, hogy összejövetelüket e tudomány szak fejlesztése érdekében értékesíthessék; a mit annál inkább lehetett sajnálni, mert éppen Olaszország az az ország, a melyet nyilvános könyvtárainak nagy száma, azok szervezetének egységes volta s a velük kapcsolatosan működő bibliografiai társulatok pezsgő élete a bibliografia klasszikus talajává tett. De a kongresszus tárgyalásaiban való részvétel így is sok tanulsággal járt a jelenlevőkre, mert az általános történelmi kérdéseken kívül nemcsak a történelmi segédtudományoknak szánt aloszlopotban, de magában a szakosztályban is sok oly kérdés került megvitatásra, mely a történelem írott és nyomtatott forrásainak megőrzése és használhatóvá tétele szempontjából a szakembereket s első sorban a könyvtári és levéltári szolgálat adeputusait közelebbről kellett hogy érdekelje.

A középkori és modern történelmi szakosztály a nyolcz napig tartó kongresszus alatt 15 ülést, a történelmi segédtudományok alosztálya 3 ülést tartott. Ez utóbbiakon az egyes történelmi kérdések bibliografiájára, történelmi források kiadására, az azoknál követett módszerekre vonatkozó ismertetések és fejtegetések foglalkoztatták a résztvevőket. A dolgozatok felsorolását, melyek a kongresszus irományaiban napvilágot fognak látni, e helyütt nem tekinthetem feladatomnak s csupán két tárgyat kívánok itt felemlíteni, a melyek általános érdekünkél fogva szélesebb körben keltettek viszhangot és a főcsoport ülésein is tárgyalás alá kerültek. Ezek dr. Pribram Alfréd Ferencznek, a bécsi egyetemen a középkori és újkori történelem rendkívüli tanárának, egy egyetemes történelmi bibliografia kiadására vonatkozó javaslata és dr. Toldy Lászlónak, Budapest székesfőváros főlevéltárnokának Óváry Lipót orsz. levéltárnok útján előterjesztett indítványa az iránt, hogy a levéltárak kiselejtezése tárgyában egységes tervezet készíttessék. Pribram javaslatát a történelmi főcsoport rendkívüli ülésén tárgyalta és határozatilag kimondta annak szükségét, hogy egy retrospektív és folytatólagos egyetemes történelmi repertorium kiadása tárgyában a legközelebbi kongresszus elé részletes tervezet terjesztessék és az előkészítő lépések megtételére bizottság alakíttassék. A főcsoport egy későbbi ülésén pedig a Toldy-féle javaslat kapcsán kifejezés adatott annak az óhajtnak, hogy e bizottság működését a levél-

tári anyag kiselejtezésének kérdéseire is kiterjeszse s a kormányokhoz a kiselejtezésnek nagyobb óvatosság alkalmazása végett megkeresést intézzen.

A főcsoport még két oly kérdésben hozott határozatot, melyek a nyilvános könyvtárak és levéltárak ügyével szoros összefüggésben állanak.

Április 9-iki ülésén Amadeo Crivellucci pisai egyetemi tanár indítványára kimondotta annak szükségét, hogy a kodexek nemzetközi kikölcsonzésénél az egyes államok kormányai által gyakorolt közvetítés mellőztessék és a könyvtárak a kölcsonzési ügyekben is közvetlenül érintkezhessenek egymással.

Egy korábbi ülésen pedig, április 6-ikán, Giacomo Gorrininek, a kongresszus titkárának kezdeményezésére a levéltárak és oklevélgyűjtemények gondozóit közlelről érdeklő ama fontos kérdés került szóba, meddig terjed az az idő, a melyen belül a levéltári anyag használata nem vethető korlátozás alá. Gorrini előterjesztésében hangsúlyozván annak szükségét, hogy az egyes államok a levéltárak újabb- és jelenkori anyagának közlésénél egyöntetű eljárást fogadjanak el, — e kérdés felett élénk vita fejlődött ki, melynek eredményeként a szakosztály a következő határozatokban állapodott meg: 1. hogy a jelenre vonatkozó történelmi kutatások és közlemények érdekében az időbeli határra és a használat formáira vonatkozólag az állami levéltárakban fennálló szabályok egységesen állapíttassanak meg; 2. hogy az időbeli határ 1847-nél korábbra ne tétessék; 3. hogy a professzorok, akademikusok és tudományos kutatók munkája lehetőleg megkönnyíttessék s a másolatoknak és kivonatoknak láttamozás végett való bemutatása és egyéb ehhez hasonló formaságok mellőztessenek.

Meg kell emlékezni még Óváry Lipót országos levéltárnoknak a történelmi főcsoport április 5-iki ülésén tartott előadásáról, melyben a m. kir. országos levéltár diplomatikai osztályának rendezési módját ismertette. Részemről őszintén sajnálom, hogy nem lévén ideje korán figyelmeztetve arra, hogy a kongresszuson ily ismertetésekre is nyílik alkalom, nem egészíthettem ki az ő előadását a második legnagyobb hazai oklevélgyűjtemény, a múzeumi levéltár anyagának ismertetésével.

A kongresszus lefolyásának külső menetéről elég annyit jelen-

tenem, hogy április 2-ikán az olasz királyi pár jelenlétében nagy ünnepséggel nyitattván meg, április 9-ikéig 115 ülést tartott s 56 határozatot hozott. Ez üléseken a 2400 jelentkező közül mintegy 1800-an vettek részt. A hivatalos képviselők és kiküldöttek száma meghaladta a 300-at. Az olaszországi levéltárak, könyvtárak és muzeumok közül a cataniai egyetemi könyvtár, a firenzei Biblioteca Nazionale Centrale és a Biblioteca Mediceo Laurenziana, a luccai állami levéltár, a római Biblioteca Angelika, a Biblioteca Casanatense, a Biblioteca Vittorio Emanuele és a Museo Preistorico ed Etnografico, valamint a velencei Szent-Márk-könyvtár voltak képviselve. A külföldi intézetek közül csupán a Magyar Múzeum képviseltette magát külön kiküldöttel; a többi múzeumi, könyvtári és levéltári szakember egyenesen mint az illető állam hivatalos kiküldötte szerepelt a képviselők jegyzékében.

A kongresszus alkalmából a római állami gyűjtemények tanulságos kiállításokban tették közszemlére ritkaságaikat, lehetővé téve a kongresszus tagjainak, hogy úgyszólván minden fáradság nélkül ismerkedjenek meg a birtokukban levő gazdag történelmi és bibliografiai anyag nevezetesebb darabjaival.

Ezek egyike volt a Biblioteca Casanatense kéziratainak és ősnymtatványainak nevezetességeiből rendezett kiállítás, melynek tanulmányozása alkalmat nyújtott nekem arra, hogy a könyvtár egyik kódexében Mátyás király könyvtárának egy eddig ismeretlen, egykoru magyar bejegyzéseket tartalmazó kéziratát ismerjem fel és ezzel a Korvin-kódexek, valamint középkori nyelvemlékeink számát egy becses darabbal gyarapítsam.

Erről a felfedezésemről, melyet a kongresszuson való részvételem legmaradandóbb eredményének tekintek, a Magyar Tudományos Akadémiában tartottam előadást és a kódexet, melynek jellemzőbb lapjairól a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára számára fényképfelvételeket eszközöltettem, a Magyar Könyvszemlében külön dolgozatban fogom legközelebb behatóan ismertetni.
